

Asia: VN/36586/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle Suomen ja Yhdysvaltojen välillä tehdyn puolustusyhteistyösopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ulkoministeriö on pyytänyt Helsingin käräjäoikeudelta lausunnon luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle Suomen ja Yhdysvaltojen välillä tehdyn puolustusyhteistyösopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi.

Käräjäoikeus keskittyy lausunnossaan vain käräjäoikeutta ja sen toimintaa koskeviin ehdotuksiin.

Helsingin käräjäoikeus esittää kunnioittavasti lausuntonaan seuraavaa:

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi puolustusyhteistyösopimuksen (Defence Cooperation Agreement, DCA) ja siihen liittyvät lait. Suomen ja Yhdysvaltojen välisellä puolustusyhteistyösopimuksella säännellään Yhdysvaltojen sotilaallisen läsnäolon edellytyksiä Suomessa.

Rikosoikeudellista tuomiovaltaa koskevat säännökset ovat sopimuksen 12 artiklassa. Sopimuksen 12 artiklan 1 kohta antaa Yhdysvalloille laajan tuomiovallan heidän joukkojen jäseniin nähden. Perusteluis-sa on tuotu esille, että artiklaa on sovellettava yhdessä Nato SOFAn VII artiklan kanssa. Puolustusyhteis-työsopimus antaa Yhdysvalloille huomattavan itsenäisen oikeuden käyttää tuomiovaltaa.

Sopimuksen 12 artiklan 2 kohdan mukaan Suomen erityisen tärkeänä pitämässä yksittäistapauksissa Suomen viranomaiset voivat peruuttaa luopumisen antamalla kirjallisen lausuman USA:n joukkojen toimivaltaisille viranomaisille viimeistään kolmekymmentä (30) päivää tämän artiklan 3 kohdassa tar-koitetun ilmoituksen vastaanottamisesta. Perusteluiden mukaan Suomella on velvoite aina erikseen arvi-oida, katsooko Suomi asian sisällön mukaan asian olevan erityisen merkityksellinen Suomen kannalta.

Puolustusyhteistyösopimuksen 12 artiklan 6 kohdan mukaan USA:n joukkojen viranomaisen ratkaisee sen, perustuuko väitetty rikos USA:n joukon jäsenen tekoon tai laiminlyöntiin, jonka hän on tehnyt suo-rittaessaan virallista tehtävää. Eli sopimus antaa kaiken päätäntävällän määritellä virallisen tehtävän yhteydessä tapahtuva toiminta toiselle valtiolle. Esitys jättää Suomen lainkäyttövallan ulkopuolelle tosi-asiassa kehen tahansa kohdistuvan teon tai vahingon, kun toinen valtio eli USA niin katsoo.

Puolustusyhteistyösopimuksen 13 artiklassa tarkoitettu yhden vuoden määräaika rikosoikeudelliselle me-nettelylle on Suomen rikosoikeudellinen menettely muutoksenhakuun liittyvine määräaikoineen lyhyt. Täydentävässä sääntelyssä ei esitetä mitään poikkeavaa prosessisääntelyä tältä osin, joten jo pelkkä ri-kosprosessi esitutkinta – syyteharkinta – KO -HO -vie hyvin helposti tuon vuoden. Rikosasiaa ei välttä-mättä ennätetä saada käsitellyksi loppuun. Täydentävässä sääntelyssä 10 §:ssä esitetään lisäksi, että syy-teasiassa toimivaltainen tuomioistuin tai ennen syytteen nostamista muu käräjäoikeus voi antaa piden-tämistä koskevan suostumuksen tai tehdä sopimuksen. Hallituksen esityksessä ei tarkemmin perustella sitä, miksi toimivalta näissä tilanteissa kuuluisi käräjäoikeudelle. Sääntelytapa on poikkeuksellinen. Missään kansainväliseen sääntelyyn perustuvassa menettelyssä käräjäoikeus ei ole toistaiseksi ollut se viranomaisen, joka tekee sopimuksia ulkomaisen viranomaisen kanssa. EU-luovutuslaissa sopija on syyttäjä (47 §) luovuttamisen täytäntöönpanoa siirrettäessä inhimillisen synn vuoksi tuomioistuimen tehtyä tästä ensin päätöksen, force majeure -tilanteissa (46 §) KRP, mutta jälkimmäinen on poissuljettu nyttemmin EUT:n tuomion myötä (ao. lainkohta muutetaan, kun päivitys alkaa). Menettelytapa on kai-ken lisäksi vieras tuomioistuimelle. Kun 10 § säättää toimivallan pelkästään tuomioistuimelle, se olisi syytä saada muutetuksi siten, että toimivalta on myös syyttäjällä tai yksinomaan tuomioistuimen anta-man lupaan perustuen syyttäjällä. Kun ensimmäistä vaihtoehtoa avattaisiin perusteluissa, käytäntö voi-taisiin luoda nykyisen kaltaiseksi eli sellaiseksi, että tuomioistuimen luvalla syyttäjä huolehtisi sopimi-sesta.

Helsingin kärjäoikeus kiinnittää huomiota myös puolustusyhteistyösopimuksen 15 artiklaan, jonka 1 kohdassa on todettu, että USA:n joukkojen jäseniin, mukaan lukien siviilihenkilöstön jäsenet, ei saa kohdistaa siviilioikeudellisia vaatimuksia tai hallinnollisia seuraamuksia koskevia menettelyjä, jos ne perustuvat tekoihin tai laiminlyönteihin, jotka heidän voidaan katsoa tehneen suorittaessaan virallisia tehtäviään. Samoin kuin 12 artiklan rikosoikeudellisen tuomiovallan osalta, myös vahingonkorvausvaa-timusten osalta on 15 artiklan 3 kohdassa säädetty, että USA:n joukkojen viranomaisen ratkaisee sen, perustuuko mahdollinen siviilioikeudellinen vastuu USA:n joukkojen, mukaan lukien siviilihenkilöstö, jäsenen tekoon tai laiminlyöntiin, jonka hän on tehnyt suorittaessaan virallista tehtävää.

Hallituksen esityksessä kuolemanrangaistuksen mahdollisuutta käsitellään varsin yleisluontoisesti siten, että se jättää lainkäyttäjän epävarmaan tilanteeseen. Kuolemanrangaistuksen kieltä tulisi käydä ilmi yksiselitteisesti. Tältä osin perustelut kaipaavat täydennystä.

Koska sovellettavat säännökset sekä niiden soveltamistilanteet tulevat olemaan uusia, tulee uuden lainsäädännön vaikutuksia ja sen pohjalta syntyvien soveltamistilanteiden kehitystä seurata tulevaisuudessa. Lisäksi on huolehdittava riittävän rahoituksen ja henkilöstön määrästä sekä koulutustarpeiden täyttämistä asioita käsitteleville kärjätuomareille.

Pakkala Sirpa
Helsingin kärjäoikeus - kärjätuomarit, osastonjohtajat Anu Juho ja
Johanna Nevalainen